

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д. изк. Йордан Гошев – преподавател по хармония и полифония в ЮЗУ „Н. Рилски“, Благоевград

относно дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „ДОКТОР“, представен от

Таня Лазарова, редовен докторант към Факултет по изкуствата, катедра «Музика», Югозападен университет „Неофит Рилски“ Благоевград, на тема: „Детското певческо изпълнителско изкуство в оперния репертоар“

Таня Лазарова завършва Средно училище в гр. Кърджали с оперно пеене и пиано. Продължава образованието си в НМА „Проф. Панчо Владигеров“, където е в класовете по оперно пеене на Людмила Хаджиева и Дарина Такова. През 2014 г. завършва магистърска степен „хорово дирижиране“, а през 2017 г. и специалност „оперно пеене“. Участвала е в редица майсторски класове на известни оперни изпълнители и диригенти, ръководила е детски хор в БНР. От няколко години е артист на свободна практика като камерен изпълнител и хоров диригент.

Реализирала е редица записи за БНР и различни телевизионни и радио канали, участва като солист на камерни оркестри с произведения от различни стилови епохи, участвала е като диригент на детски хор в постановки на Националната опера, на конкурса „Детска Евровизия“, „Властелинът на пръстените“ и др.

Зад тези ескизи от биографията на Таня Лазарова прозира многопосочна, наситена с множество сценични превъплъщения кариера на артист, диригент и педагог, който прибавя към всичко изброено и нови измерения като изследовател в областта на музикалното изкуство с представената научна разработка.

Дисертационният труд „Детското певческо изпълнителско изкуство в оперния репертоар“ съдържа: увод, три глави, заключение, библиография, и приложение. Ползваната литература обхваща 113 заглавия, от които 90 на кирилица и 23 на латиница.

В **УВОДА** е представена тезата на разработката, разглеждат се актуалността, целта и задачите, методите на научното изследване. Докторантката използва за основна база практическата ѝ работа с детски хорове, диригентската ѝ практика и детайлното познаване на певческата специфика.

Всички компоненти на стандартната информация за намеренията на докторантката при реализиране на Дисертацията са налице.

В **глава I Гласът и неговата постановка като основа на интерпретационното майсторство** аргументирано е представено ролята на дишането като база за правилен подход при интониране, темброво богатство, изразителна фразировка, както и развитието на музикалния слух, музикалната памет, метроритмичното чувство и пр.

Във втора глава **Характерни особености при работа с детски хор в оперни спектакли** докторантката споделя практическия си опит за подбор на подходящи изпълнители, необходимата „хигиена“ за опазването на „инструмента“ глас, използване на подходящи психологически подходи при сценична реализация, работата с диригент и режисьор. Реализирането на редица дейности с малките артисти изискват специфични познания от техния ръководител за:

- партньорство на сцената с останалите участници в спектакъла (оркестър, балет, хор, солисти);
- овладяване на сценичните пространства;
- създаване на синхрон и формиране на усет за темпоритъма на спектакъла.

В трета глава „Вокални, драматургични и сценични аспекти в оперното творчество на Пучини, свързани с интерпретацията на оперни фрагменти за детски хор в оперите: „Бохеми”, „Тоска”, „Турандот”“ Таня Лазарова представя с няколко основни штрихи спецификата на веризма в развитието на музикалното изкуство и аргументира разглеждането на тези опери в дисертацията с ролята, която е отредена от Пучини на детския хор в общата драматургия. Детайлно са представени предизвикателствата и решенията в изпълнителския процес – запаметяване на голям обем музика и текст, спецификата на различни хорови встъпления (със солисти или смесен хор, със запявания при промяна на темпото или на тоналности, при полифонична фактура и пр.), овладяването на сложни метроритмични фигури, преминаването от едногласно към многогласно пеене. Значителният практически опит на докторантката, при представянето на сцена на тези заглавия, дават ценни решения за бъдещата подготовка и етапи в овладяване на музикалната фактура за постигане на убедителен художествен резултат. Дава достатъчна информация за произведенията, представен е богат илюстративен материал, който подкрепя направените изводи. Представените методически съвети към бъдещи вокални педагози и диригенти показват познаване на изследваната материя в дълбочина, което е следствие от активната работа с детски хорови състави и практическата и аналитична дейност на Таня Лазарова с оперите на Джакомо Пучини.

В **Заключението** са обобщени приносните елементи на теоретичната разработка и представените методологични подходи при подготовката на детски хор, представени са специфични изисквания за музикално сценичната практика.

I. Актуалност на научната разработка

Избраната от докторанта тема е инспирирана от практическата дейност на докторантката. Задълбочените анализи на едни от най-изпълняваните опери на Пучини и ролята на детския хор в драматургията е предпоставка за пълноценното им сценично представяне. Това прави изследването актуално за диригенти и вокални педагози.

II. Познава ли докторанта същността на проблема и изпълнява ли в труда си поставените цел и задачи

Таня Лазарова изследва многопосочно значението и ролята на вярното и пълноценно пресъздаване на композиторския замисъл, необходимостта от овладяване на сценични специфики, препоръчителното използване на подготвителна дейност за младите певци. Натрупаният опит като диригент, участвала многократно в оперни постановки, с ръководения от нея детски хор, сътрудничеството ѝ с изтъкнати изпълнители, дават солидна база за обобщение на практическия опит.

Поставените цели и задачи в изследването са реализирани в много голяма степен. Докторантката обяснява не само теоретически проблематиката, но дава и богати доказателства за направените заключения.

III. Научни и научно приложими приноси

Приносните качества на труда са налице, тъй като това е първото изследване в България за участието на детски хор в оперни спектакли, за необходимостта от прилагане на творчески решения за преодоляване на драматургични проблеми, за отражението върху психологическата устойчивост на децата породено от голямата сцена, необходимостта от

сценично движение, пантомима, артикулация и др. Изработването на отделни детайли, необходими за пълноценната подготовка в изпълнителския процес, са представени аргументирано и професионално. Направените изводи за необходимостта от екипност при сценичното представяне на оперни спектакли, съблюдаване принципите на музикалното изпълнителско майсторство и сценично действие са резултат от многогодишната дейност на Таня Лазарова като ръководител на детски хоров състав. Отделните детайли на сценичната реализация са последователно и логично изведени, примерите, които подкрепят направените заключения са убедителни и удачно подбрани.

Изведените в автореферата приноси са коректно дефинирани. Реализирани са три публикации по темата на дисертацията.

Ето защо, в заключение, изразявам своето положително становище за присъждане на научната и образователна степен „доктор” на Таня Лазарова, редовен докторант към катедра „Музика“ при Факултета по изкуствата. Дисертационният труд има приносен характер като теоретична и научна разработка.

14.04.2023г.

Благоевград

проф. д. изк. Йордан Гошев

REVIEW

By prof. d. izk. Yordan Goshev – lecturer in harmony and polyphony at SWU "N. Rilski", Blagoevgrad

on a dissertation for the award

of the educational and scientific degree "DOCTOR",

presented by

Tanya Lazarova, PhD student at the Faculty of Arts, Department of Music, South-West University "Neofit Rilski" Blagoevgrad,

on the topic: "Children's singing performing art in the opera repertoire"

Tanya Lazarova graduated from the Secondary School in Sofia. Kardzhali with opera singing and piano. She continued her education at the National Academy of Music "Prof. Pancho Vladigerov", where she is in the opera singing classes of Lyudmila Hadzhieva and Darina Takova. In 2014 she graduated with a master's degree in choral conducting and in 2017 with a degree in opera singing. She has participated like a member of master classes of famous opera performers and conductors, she was a second conductor at the children's choir at the Bulgarian National Radio. For several years she has been a freelance artist as a chamber performer and choral conductor.

She has made a number of recordings for the Bulgarian National Radio and various TV and radio channels, she has participated as a soloist of chamber orchestras with works from different style eras, she has participated as a conductor of a children's choir in productions of the National Opera, the Children's Eurovision Contest, The Lord of the Rings and others.

Behind these sketches from the biography of Tanya Lazarova can be seen a monogo-directional, saturated with many stage transformations career of an artist, conductor and pedagogue, who adds to all of the above new dimensions as a researcher in the field of music art with the presented scientific development.

The dissertation "Children's Singing Arts in the Opera Repertoire" contains: introduction, three chapters, conclusion, bibliography, and application. The literature used covers 113 titles, of which 90 in Cyrillic and 23 in Latin.

The **introduction** presents the thesis of the development, examines the topicality, purpose and tasks, methods of scientific research. The PhD student uses as her main base her practical work with children's choirs, her conducting practice and detailed knowledge of the singing specifics.

All components of the standard information about the intentions of the PhD student in the realization of the Dissertation are available.

In Chapter I The Voice and its staging as the basis of interpretative mastery, the role of breathing as a basis for a correct approach to intonation, timbre richness, expressive phrasing, as well as the development of musical hearing, musical memory, metrorhythmic feeling, etc. is presented argumentatively.

In the second chapter Characteristics of working with a children's choir in opera performances, the PhD student shares her practical experience in selecting suitable performers, the necessary "hygiene" for the preservation of the "instrument" voice, the use of appropriate psychological approaches in stage realization, working with a conductor and director. The realization of a number of activities with small artists require specific knowledge from their supervisor for:

- partnership on stage with the other participants in the performance (orchestra, ballet, choir, soloists);
- mastery of stage spaces;
- creating synchronization and forming a sense of the temporhythm of the performance.

In the third chapter **"Vocal, dramaturgical and stage aspects in Puccini's opera work, related to the interpretation of opera fragments for children's**

choir in operas: "La Bohème", "Tosca", "Turandot" Tanya Lazarova presents with several basic outlines the specifics of verism in the development of musical art and argues the consideration of these operas in the dissertation with the role assigned by Puccini to the children's choir in general dramaturgy. The challenges and solutions in the performance process are presented in detail – memorization of a large volume of music and text, the specifics of different choral introductions (with soloists or mixed choirs, with sings when changing tempo or tonalities, in polyphonic invoice, etc.), mastering complex metrorhythmic figures, moving from monophonic to polyphonic singing. The significant practical experience of the doctoral student in presenting these titles on stage gives valuable solutions for the future preparation and stages in mastering the musical invoice to achieve a convincing artistic result. It provides sufficient information about the works, a rich illustrative material is presented, which supports the conclusions drawn. The presented methodological advice to future vocal educators and conductors shows knowledge of the studied matter in depth, which is a consequence of the active work with children's choral groups and the practical and analytical activity of Tanya Lazarova with the operas of Giacomo Puccini.

The **Conclusion** summarizes the contribution elements of the theoretical development and the presented methodological approaches in the preparation of a children's choir, specific requirements for musical stage practice are presented.

I. Timeliness of scientific development

The topic chosen by the doctoral student is inspired by the practical activity of the doctoral student. The in-depth analyses of some of Puccini's most performed operas and the role of the children's choir in dramaturgy is a prerequisite for their full stage performance. This makes the study relevant for conductors and vocal educators.

II. Does the PhD student know the essence of the problem and does he fulfill in his work the set goals and tasks

Tanya Lazarova studies multidirectionally the importance and role of faithful and complete recreation of the composer's design, the need to master stage specifics, the recommended use of preparatory activities for young singers. The experience gained as a conductor, who has participated many times in opera productions, with her children's choir, her cooperation with prominent performers, give a solid basis for a summary of practical experience.

The goals and objectives set in the study have been realized to a very large extent. The PhD student not only explains theoretically the problems, but also gives rich evidence of the conclusions made.

III. Scientific and scientifically applicable contributions

The contribution qualities of work are present, as this is the first study in Bulgaria on the participation of a children's choir in opera performances, on the need to apply creative solutions to overcome dramaturgical problems, on the impact on the psychological resilience of children caused by the big stage, the need for stage movement, pantomime, articulation, etc. The elaboration of individual details necessary for the full preparation in the implementation process are presented argumentatively and professionally.

The conclusions drawn about the need for teamwork in the stage performance of opera performances, observance of the principles of musical performance and stage action are the result of Tanya Lazarova's many years of activity as a leader of a children's choral group. The individual details of the stage realization are consistently and logically outlined, the examples that support the conclusions are convincing and appropriately selected.

The contributions derived in the autoreferencing are correctly defined. Three publications on the topic of the dissertation have been implemented.

Therefore, in conclusion, I express my positive opinion on the award of the scientific and educational degree "Doctor" to Tanya Lazarova, a full-time doctoral student at the Department of Music at the Faculty of Arts. The dissertation work has a contribution such as theoretical and scientific development.

14 April 2023

Blagoevgrad

prof. DSk. Yordan Goshev